

sosyoloji divanı

Sosyoloji Dergisi | Yıl: 1 Sayı: 1 | Ocak-Haziran 2013 | 12 tl

1

Dosya TAŞRA FRAGMANLARI

Köksal Alver | Taşra Halleri

Celaleddin Çelik | Taşranın Değişen Sosyolojisi

Ertan Özensel | Taşranın Yetim Çocuğu: Kır

Mahmut H. Akın | Yabancıda Aranan Yerlilik

Ferhat Tekin | Sınırdaki Merkezler ve Taşralar

Mehmet Birekul | Şehir Ansiklopedileri

Vefa Taşdelen | Cumhuriyet Caddesi

● SOHBET

Mustafa Aydın ile Sosyoloji Sohbeti

● KENAR KAYIT

Ahmet Demirhan | Sinekli Bakkal ve Edebi Kanon

Zehni Özmen | Bir Aİtkültür Örneği Olarak "Apaçiler"

İslam Can | Milli Eğitim İdeolojisinin Rolü

● HAYAT SAHNESİ

Mustafa Aydın | Erol Güngör

Köksal Alver | Ateş Çayevi: Bir Çay Abidesi

Şahin Torun | Bir Huma Kuşu: Ali Karaavcı

Seyfettin Kurt | Bizim İşimiz İğneyle Kuyu Kazmak

● KİTAPLIK

sosyoloji divanı

Yıl:1 Sayı: 1 Ocak - Haziran 2013

ISSN: 2147-8902

Hakemli bir dergidir. Yılda iki kez yayınlanmaktadır.

DOSYA

TAŞRA FRAGMANLARI

sosyoloji divanı

Danışma ve Hakem Kurulu:

Prof. Dr. Abdullah Koçak (Selçuk Üniv.)	Prof. Dr. Abdullah Topçuoğlu (Selçuk Üniv.)
Prof. Dr. Ahmet Taşgın (N. Erbakan Üniv.)	Prof. Dr. Ali Rıza Abay (Yalova Üniv.)
Prof. Dr. Bedri Gencer (Yıldız Teknik Üniv.)	Prof. Dr. Beylü Dikeçligil (Erciyes Üniv.)
Prof. Dr. Burhanettin Tatar (On Dokuz Mayıs Üniv.)	Prof. Dr. Celaleddin Çelik (Erciyes Üniv.)
Prof. Dr. Hasan Ayık (R. Tayyip Erdoğan Üniv.)	Prof. Dr. İsmail Coşkun (İstanbul Üniv.)
Prof. Dr. Korkut Tuna (İstanbul Ticaret Üniv.)	Prof. Dr. Mahmut Atay (Selçuk Üniv.)
Prof. Dr. Mazhar Bağlı (Yıldırım Beyazıt Üniv.)	Prof. Dr. Mehmet Karakaş (Afyon Kocatepe Üniv.)
Prof. Dr. Musa Taşdelen (Sakarya Üniv.)	Prof. Dr. Mustafa Aydın (Selçuk Üniv.)
Prof. Dr. Ömer Aytaç (Fırat Üniv.)	Prof. Dr. Ramazan Yelken (Selçuk Üniv.)
Prof. Dr. Talip Küçükcan (Marmara Üniv.)	Prof. Dr. Yasin Aktay (Yıldırım Beyazıt Üniv.)
Doç. Dr. Abdurrahman Aliy (İstanbul Üniv.)	Doç. Dr. Ahmet Sarı (Atatürk Üniv.)
Doç. Dr. Ahmet Zeki Ünal (K. Mehmetbey Üniv.)	Doç. Dr. Ali Utku (Atatürk Üniv.)
Doç. Dr. Ertan Özensel (Selçuk Üniv.)	Doç. Dr. H. Hüseyin Bircan (N. Erbakan Üniv.)
Doç. Dr. Hilmi Uçan (Afyon Kocatepe Üniv.)	Doç. Dr. İsmail Hıra (Sakarya Üniv.)
Doç. Dr. Kadir Canatan (Balıkesir Üniv.)	Doç. Dr. Kenan Çagan (Afyon Kocatepe Üniv.)
Doç. Dr. Köksal Alver (Selçuk Üniv.)	Doç. Dr. Kubilay Akman (Bingöl Üniv.)
Doç. Dr. M. Cengiz Yıldız (Bingöl Üniv.)	Doç. Dr. M. Hakkı Akın (Selçuk Üniv.)
Doç. Dr. M. Kemal Şan (Sakarya Üniv.)	Doç. Dr. Mustafa Orçan (Yıldırım Beyazıt Üniv.)
Doç. Dr. Necmettin Doğan (İstanbul Ticaret Üniv.)	Doç. Dr. Yusuf Adıgüzel (İstanbul Üniv.)
Doç. Dr. Yücel Bulut (İstanbul Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Abdullah Harmanacı (N. Erbakan Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Koyuncu (N. Erbakan Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Sili (KTO Karatay Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Enes Kabakçı (İstanbul Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Erhan Tecim (Aksaray Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Ferhat Tekin (N. Erbakan Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar (İstanbul Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. M. Ali Aydemir (Selçuk Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. M. Murat Özkul (Balıkesir Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Birekul (N. Erbakan Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Harmanacı (N. Erbakan Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Murat Şentürk (İstanbul Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Musa Öztürk (Mardin Artuklu Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Ö. Miraç Yaman (Yalova Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Sıtkı Karadeniz (Mardin Artuklu Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Susran E. Eroğlu (Selçuk Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Suvat Parin (Yüzüncü Yıl Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Uğur Çağlak (N. Erbakan Üniv.)	Yrd. Doç. Dr. Zülküf Kara (Mardin Artuklu Üniv.)

İÇİNDEKİLER

5 DİVAN KALEMİ | Editör

DOSYA: TAŞRA FRAGMANLARI

- 11 Köksal Alver | Taşra Halleri
25 Celaleddin Çelik | Taşranın Değişen Sosyolojisi
31 Ertan Özensel | Taşranın Yetim Çocuğu: Kır
45 Mahmut H. Akın | Yabancıda Aranan Yerlilik
57 Ferhat Tekin | Sınırın Çifte Anlamlılığı: Sınırdaki Merkezler Ve Taşralar
65 Mehmet Birekul | Taşrada Büyü Bozumu: Bir Kentleşme Refleksi Olarak Şehir Ansiklopedileri
73 Vefa Taşdelen | Cumhuriyet Caddesi Üzerine Duyuşlar

SOHBET

- 89 Prof. Dr. Mustafa Aydın ile Sosyoloji Sohbeti

KENAR KAYIT

- 101 Ahmet Demirhan | *Sinekli Bakkal* ve Edebi Kanon
113 Zehni Özmen | Bir Altkültür Örneği Olarak "Apaçiler"
123 İslam Can | Türk Ulusal Kimliğinin İnşasında Milli Eğitim İdeolojisinin Rolü

HAYAT SAHNESİ

- 149 Mustafa Aydın | Erol Güngör
153 Köksal Alver | Ateş Çayevi: Bir Çay Abidesi
161 Şahin Torun | Bir Huma Kuşu: Ali Karaavcı
165 Seyfettin Kurt | Bizim İşimiz İğneyle Kuyu Kazmak

KİTAPLIK

- 173 Mahmut H. Akın | Modernleşmeye Rağmen Modern
177 Ahmet Sarı | Felsefeden Edebiyata Bir Bakış Denemesi
183 Faruk Karaarslan | Modernite Nasıl Unutturur
187 İbrahim Nacak | Sosyolojik Paradigmalar
191 Fatih Uslu | Sosyoloji Okumaları Kılavuzu
195 Ejder Ulutaş | Siyasallığın Toplumsal İnşası Üzerine
199 M. Derviş Dereli | Türkiye'de Dindarlık
205 Ahmet Gökçen | Çokkültürlü Vatandaşlık
209 Tuba Coşandal | Bauman Sosyolojisi

215 ÖZETLER

224 YAZARLAR

TAŞRADA BÜYÜ BOZUMU: BİR KENTLEŞME REFLEKSİ OLARAK ŞEHİR ANSİKLOPEDİLERİ

Mehmet Birekul

Giriş: Taşra Olmak / İkilemi

Taşra kavramı, mekânsal, siyasal, kültürel ve zamansal niteliklerinden ve bağlarından ve özellikle de merkeze bağımlı bir tanımlamadan kendisini kurtaramamasından dolayı net bir tanımının yapılmasında güçlüklerle karşılaşılacak kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Ahmet Çiğdem, merkez-taşra ayrımında taşranın yaşadığı bu güçlüğü *“taşrayı kuran şey kendisi değildir, kendisi dışındaki bir çekim gücüyle, hadi anlatım kolaylığı olsun diye söyleyelim, merkezle ilişkisi, hatta bizzatıhi merkezdir. Sadece siyasî bir merkezden değil, başka çağrışımları da olan bir merkezden söz ettiğimizi hatırlatalım; zira taşraya sinen yoksunluk duygusu, merkezin, kendisini hükümran bir kabalıkla öne çıkaran bu çağrışımların gücüne yenik düşmenin duygusudur. Merkez neyi ifade ediyorsa, taşra ona ikincil olmanın kâbusunu yaşar”* (Çiğdem, 2005: 104) sözleriyle ifade etmektedir.

Tanıl Bora “Taşraya Bakmak” isimli edisyon eserinde merkez-taşra ilişkisinin mutlak bir anlam ifade etmekten çok esnek, her iki kutbu da oynak, sabitliklerden uzak bir ilişki olduğunu belirtirken bu kurgunun iyi tanımlanmasının merkez ve taşra için dönüştürücü bir anahtar haline gelebileceğinden söz eder (Bora, 2005: 64). Türkiye’de bu merkez-çevre geriliminin daha da belirgin olduğunu dile getiren Laçiner ise, taşra kavramının çoğu toplumda merkez/metropol(ler)le organik bir bütünlük oluşturan periferileri, dolayısıyla sıradan, normal bir ilişkiyi ifade ederken; Türkiye’de vurgulu bir hiyerarşiyi, güçlü bir başkalık tınısını içeren gerilim yüklü bir ilişkiyi anlattığına dikkat çekmektedir (Laçiner, 2005: 14).

Taşranın ne olduğu konusunda, bir taraftan bir yığın tartışma devam eder gelirken diğer taraftan “taşra”dan, taşralı, taşralılık, taşra ruhu, taşra düşüncesi,

taşra siyaseti, taşra memurluğu, taşra edebiyatı gibi yeni kavramlar doğmuştur. Her mekânın, her siyasal örgütlenmenin, her kültürel hayatın kendi içinde birbirine taşra olması da taşranın tanımlanmazlığına veya çok tanımlılığine sebep olmaktadır (Narlı, 2013: 286). Bu tanım güçlüğü içerisinde en kestirme yoldan merkezin dışındaki her yerdir diyerek tarif edebileceğimiz taşra, ülkemizde özellikle Anadolu şehirlerinin bir diğer adı olarak kullanılmaktadır.

Bu çok tanımlı ve girift ilişkiler yumağı içerisinde kesin olan şudur ki: günümüzde giderek merkezler ve taşralar arasındaki farklar öne çıkmakta ve bu iki yaşama alanı, yapaylık-doğallık, basitlik-karmaşıklık, tekrar ve değişim arasında bir yığın tartışmaya konu olmaktadır. Siyasal değişimlerin, küresel geçişlerin taşrayı alabildiğine değiştirdiği ortadadır. Bu değişme, sadece ana caddeye eklenen caddeleri, bir bankaya yeni bankaların eklenmesini, berberlerin kuaförleşerek çoğalmasını, şehir kulüplerinin tahtının karmaşık eğlence mekânlarıyla sarsılmasını içermez. Taşra artık her şeyden haberdardır. Malumatfuruş taşrahılar çoğalmıştır. Taşranın görüp dokunabildiği milletvekilleri, diğer taşraların ve merkezlerin takımlarıyla rekabet edecek takımları, televizyonları, yazarları, şairleri, matbaaları vardır. Fakat taşranın hâlâ kendisini dönüştürmek isteyenleri tereddüde düşüren bir duruşu vardır. Bu duruşun en önemli belirtisi sessizliğidir; geniş bir sessizliktir taşra. Bu da onun ne düşündüğü hakkında kuşuklara sebep olmaktadır. Dönüştürme sorumluluğunu kendinde gören yönetsel ya da kültürel merkez, hâlâ Anadolu'ya (taşraya) çıkarak onun ne düşündüğünü öğrenmek için taramalar yapmakta; bu taramalar sonucunda bazen tebessüm etmekte bazen korkuya düşmektedir (Narlı, 2013: 289).

Ancak taşranın bu halleri içerisinde anlam dünyasındaki karmaşaları yönetme biçimlerinde farklı tepkiler görülmektedir. Modernleşme süreci ile zihin dünyasındaki boşluğuna, kentleşme olgusunun sosyal hayatında yarattığı tahribatı da ekleyen taşra, hızlı bir şekilde merkezi yakalama arzusunı taşıırken sürekli olarak arkasında bıraktığı doğallığı ve basitliği de arar bir görüntü sergilemektedir. Bu çalışma taşranın bu ikilemi içerisinde bir refleks olarak nostaljiye sarıldığını varsaymakta ve bunun güncel bir örneği olarak Anadolu şehirlerinde şehir ansiklopedilerinin yayılmasının “büyü bozumu” yaşayan taşranın kentleşme olgusu karşısında nostaljik bir refleksi olduğunu iddia etmektedir.

Kentleşme ve Taşrada Büyü Bozumu

Esasında arkeolojik araştırmalarla milattan önce 4000’li yıllara kadar götürebileceğimiz kentleşme (insanların bir medeniyet inşa ederek şehirlerde ya-

şamaları), 19. yüzyılla birlikte çok farklı anlamları barındıran bir olgu halini almıştır (Davis, 1955: 429). Bugün artık şehirleri tanımlamak için belli bir sayı aralığındaki nüfusun belirtilmesi yeterli değildir. Bu nedenle kent ve kentleşme ile ilgili bu çok yönlü yapıyı tarif etmek için sosyal bilimciler ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda farklı yaklaşımlar geliştirmişlerdir (Thomas, 2012: 214).

Bu açıdan dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlayabileceğimiz kentleşme, demografik, ekonomik ve sosyo-kültürel bir değişmeyi ifade eder. Demografik anlamda kentleşme, nüfusun kırsal ve tarımsal alanlardan kente göç etmesi iken, ekonomik anlamda kentleşme, tarım ve hayvancılıkla uğraşan nüfusun başta sanayi olmak üzere, tarım dışı faaliyetlere (sektörlere) kaymasıdır. Sosyo-kültürel anlamda kentleşme ise, demografik ve ekonomik olarak kentleşen nüfusun kentin normlarını ve yaşayış biçimini bir tarz olarak benimsemesi, yaşaması, yani 'kentlileşmesi' demektir. Kentlileşme temelde bir kültür değişmesidir. Kentlileşme için kent kültürünün geliştirilmesi yanında, kentte yaşayanların fiziksel ve davranışsal olarak da uyum içinde olmaları gerekmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001: 9).

Küreselleşme, nüfus artışı, göç, ekonomik faktörler sonucu ortaya çıkan kentleşme olgusu, şehirleri değişimin odağı haline getirirken, ekonomik ve sosyal yapısını değiştirmiş, insanlar arası ilişkilere de etki etmiştir (Dociu and Dunarintu, 2012: 47). Modern zamanların en etkileyici faktörlerinden biri olarak kentleşme, hayatın her alanında köklü bazı değişikliklere neden olmuştur. Bu hızlı değişim toplumların bazen fark edemediği pek çok problemi de beraberinde getirmiştir (Wirth, 1938: 2).

Öyle ki kentleşme fikri, bilhassa kırdakinden farklı biçimde özel bir kent-sel yaşama biçimi düşüncesi ile ortaya çıktığında kentler heyecan verici ve üretici yerler olarak tanımlanmıştı. Zira hayatın yoğun hızı, trafik, itiş kakış ve parlak ışıklar büyüleyici ve keyif vericiydi. Fakat kentler aynı zamanda kasvetli mekânlardı. Hiç kimsenin başkasına ayıracak zamanı yoktu ve herkes kentteki keşmekeş içinde var olma mücadelesi verirken tefeciler, taşralıları aldatan şehir düzenbazları yabancılaştırıcı ve yapay hayat tarzını da beraberinde getirmekteydi (Slattery, 2012: 286). Bununla birlikte günümüzde dünya nüfusunun önemli bir bölümü şehirlerde yaşamaktadır. Demografik öngörüler 2025 yılına kadar dünya nüfusunun % 90'ının kentleşmiş araziler üzerinde hayatlarını sürdüreceklerini bildirmektedir (Orum, 2011: 853). Bu anlamda kentleşme olgusu toplumlar için önemini önümüzdeki yıllarda da devam ettirecek bir görüntü vermektedir.

Ülkemiz açısından kentleşme olgusu batıdaki gelişmelerle birebir bir dönüşümü ifade etmekten çok kendine has bir yapıya bürünmüştür. Zira Batı’da, kır ve şehir arasındaki sosyal biçimler rekabetçi bir ortamda şekillenirken, Batı dışı toplumlarda şehirleşme, Batı’daki değişme ve gelişme sürecindeki çizgide ilerlememiştir. Örneğin gelişmiş ülkelerde 18. yüzyılın ortalarında sanayileşme ile ortaya çıkan göç hareketleri, Türkiye’de 20. yüzyılın ortalarından itibaren etkili olmuş ve ülkedeki toplumsal dönüşümün son 60 yılına damgasını vurmuştur (Koyuncu, 2012: 379).

Sanayileşmiş toplumları model olarak alan fakat şehirleşme süreci sanayileşmeye dayanmayan toplumların şehirleri kısmen sanayi öncesi, kısmen sanayi şehri özelliklerini bir arada taşıyan şehirler görünümündedir. Hem sanayi öncesi hem de sanayi şehirlerinin özelliklerini bir arada taşıyan şehirleri Sjoberg, “geçiş halindeki şehirler” olarak ifade etmektedir. Kıray, geçiş halindeki toplumlarda, Sjoberg’in uyum mekanizmaları ile benzer bir işleve sahip “tampon mekanizmalar”dan söz eder. Tampon mekanizmalar, geçiş halindeki toplumların değişme süreçlerinde farklı hızlarda değişen kurum ve değerler arasında bağlantıyı sağlayan ve dengeyi kuran bir ara formdur. Bu mekanizmalar sayesinde sosyal değişme süreci, sosyal çözülme ve anomi olmadan dengeli bir biçimde gerçekleşebilmektedir.

Bu açıdan, Sjoberg’in “geçiş şehri” teorisinin, Türkiye’deki şehirleşme olgusuyla örtüştüğü söylenebilir. Nitekim sanayi öncesi şehirlerde görülen yoğun sosyal ve mekânsal ayırım, geçiş halindeki şehirlerde görülmez. Çünkü geçiş halindeki şehirlerin, sanayileşmekte olan şehre uyumunu sağlayan bir takım uyum mekanizmaları vardır. Bu sistem sayesinde şehir nüfusuna katılan birey, hem şehre uyum sağlamakta hem de kır ile ilişkilerini sürdürebilmektedir. Kır ile şehir arasında ilişkilerin sürdürülmesine yardım eden mekanizmalar sayesinde, şehir hayatının bazı unsurları kırsal bölgeleri de etkileyebilmektedir. (Sjoberg’den aktaran Karaman, 2003: 11)

Bu durum Weber’in bir toplumsal formasyonun çöküşüyle yenisinin yükselişi arasındaki ruh durumunu ifade etmek için kullandığı, bir bakıma insanın dünya tasavvurundaki değişimi anlatan bir kavram olarak “büyü bozumu” (disenchantment) kavramını akla getirmektedir. Weber’in kuramında kilit etkenler, büyüleme, akılcılaştırma ve büyüün bozulmasıdır. Batı’da kapitalizm ve bürokraside örnekleri olan akılcılaştırma sürecinin bir zamanlar büyü (yani gizemli, mistik, sihirli) dünyayı yok etmeye hizmet ettiğini ileri sürer (Ritzer,

2000: 88). Weber'deki sekülerleşme anlayışının seyrini ifade eden bu kavram özellikle kamusal ve özel yaşamı kuşatan ve yurttaşların bireysel yaşamı için kısımlara ayrılan bir değer sisteminin kalmadığını vurgular (Robinson, 2002: 344). Weber modern dünyanın yeni toplumsal hayat üzerinde gerçekleştirdiği bu anlamsızlaştırma (ki buna büyü bozumu diyor) (Yıldırım, 2005: 24) durumunu şu sözleri ile ifade etmektedir:

“Çağımızın kaderi rasyonelleşme ile karakterize olmuş ve dahası “büyüsü bozulmuş” bir dünyadır. Kesin olan şu ki: yüce ve ulvi değerler hem mistik hayatın aşkın âleminin içinde hem de doğru-dan kardeşlik ilişkileri ve kişisel insan ilişkileri içinde kamusal yaşamdan soyutlandı.” (Weber, 1946: 156)

Kaosun ve geri dönülmez bir kaderin çıkmazında görülen bir dünyayı ifade eden bu kavram, Weber'in sosyolojisinde pek çok kavrama dayanak olmuştur (Mackinnon, 2001: 330). İdeal şehir olarak geçmişteki Avrupa şehir yapılanmasına sıkça vurgu yapan Weber'in (Bkz: Weber, 2000) büyü bozumu kavramsallaştırması, özellikle günümüz kentleşen taşra şehirlerinin bozulmuş anlam dünyalarını anlatması bakımından dikkat çekicidir.

Bu anlamda ülkemizde kentleşme taşra açısından bir “büyü bozumu” niteliği taşımaktadır. Tam olarak kentleşmiş bir görüntü veremeyen ama değerlerin yozlaşması anlamında kentleşmenin etkilerine maruz kalan bu taşra kentleri geçmişten getirdikleri kültürel ve tarihi kimliklerini de büyük bir hızla yitirmişlerdir. “Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarlık” olarak (bkz. TDK, 2005) tanımlayabileceğimiz taşrada Max Weber'in toplumda metafizik öğelerin yerini alan akıllaştırmanın bir sonucu gördüğü modern / seküler dünya anlayışı, bir bakıma kentleşme ile büyü bozumunu getirmiştir. Daha çok değerler üzerinden hareket eden bir toplum, kentleşme ile meta, çıkar ilişkileri üzerinden hareket etmeye başlamış bu da taşranın kimyasını bozmuştur.

Bir Taşra Nostaljisi Olarak Yerel Ansiklopediler

Sosyolog Peter Berger'in “evsiz zihin” (homeless mind) olarak tanımladığı Modernleşme durumu (bkz. Berger vd., 2000: 13 vd.) aslında herkesi göçmen kılan bir toplumsal hareketliliğin adı olmuştur (Aktay, 1998: 13). Bu toplumsal hareketlilik bir taraftan taşradan şehirlere doğru büyük bir göç hareketini sonuçlarken diğer taraftan modernleşme ve kentleşme sarmalında dönüşüm yaşayan

kırsal kesimin özellikle yerel kültüründe hızlı bir erozyonu da beraberinde getirmiştir. Farklılaşan anlam dünyaları içerisinde fonksiyonunu yitiren pek çok kültürel argüman yenilerine yerini devrederken, bugünler de geçmişin gizemli ve büyüğü enstrümanları olarak sıkça anılan birer özleme dönüşmüştür.

İlk olarak, İsviçreli Doktor Johannes Hoffer'in 1688'de yazdığı tıpla ilgili bir tezde kullanılan ve Yunanca nostos (eve dönüş) ve algia (özlem) iki kökten türetilen nostalji kelimesi önceleri uzun süre memleketlerinden uzak kalan askerlerin yakalandığı bir hastalık olarak düşünülüyordu (Boym, 2009: 26). Yine benzer bir şekilde nostaljiye başlangıçta kariyerine "sürekli kederli olma hali" ya da "isteksizlik / kayıtsızlık" olarak betimlenen çeşitli melankolik yaşam biçimlerini sergileyen keşişlerin ahlaki sorunu olarak bakılıyordu (Stauth ve Turner, 2005: 64) Modern kültürün oluşturduğu hoşnutsuzluklar ve gerilimler sebebiyle ortaya çıkan sosyal / psikolojik bir tatminsizlik duygusu olarak nostalji ise, aslında Berger'in insanı "evsiz" bıraktığını söylediği modern kültüre karşı basit bir ev arayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş olduğça yerinden eden modern kültüre bağlı gelişmeler pek çok insanda bir burukluk ve geçmişe özlem uyandırmıştır (Aydın, 2011: 318).

Zira yaşanmışlıklar; kişinin kendisini anlamlandırmasında ve diğerleriyle ortak değerler oluşturmada kilit bir role sahiptir. Bu kilit rol nostaljinin üretimden tüketime, sanattan edebiyata, pazarlamadan reklama değin her alanda gündeme gelmesini sağlamaktadır. Örneğin tüketim toplumunun her şeyi metalaştırma işlevi, nostalji olgusunu kişisel duygulanımın ötesine taşıyarak onu ete kemiğe bürümüş ve pazara açmıştır. Tüketim olgusu, tüketiciler tarafından ürünlere bir anlam yükleme işlevidir. Tüketiciler, ürünlerin kendi ihtiyaçlarını karşılama özelliğine göre, onlara çeşitli anlamlar atfederler. Bu anlamlardan bir tanesi de hazzı (hedonistik) anlamdır. İnsanları bugünden alıp, geçmişe hatırlatan eşyalara ve mekanlara götüren nostaljik ürünler, hazzı değeri içermektedir (Altıntuğ, 2011: 267)

Bu anlamda nostaljik paradigmayı toplumbilime egemen olan bir nosyon olarak ele aldığımızda bu paradigmanın belli başlı bazı özelliklerinden söz edebiliriz. Bu özelliklerden ilki tarihin bir çöküş ve yitirme olarak görülmesidir ki, dünyanın insana yuva olduğu bir altın çağdan uzaklaşma söz konusudur. Toplumsal ilerleyişin ters yönde olduğu düşünülür; modern kurumların daha önceki ilerleme ve gelişmeden saparak gerilemeleri söz konusudur. İkinci ise bütünlüğün ve ahlâki kesinliğin yitirildiği duygusudur. Tarih, bir zamanlar toplumsal

ilişkilerin ve kişisel deneyimin birliğini sağlamış olan değerlerin çöküşü olarak görülür. Bu nostaljik izlek, kapitalist endüstrileşme, kırsal cemaatlerin çöküşü, bilimsel bilginin serpilmesi ya da toplumsal yapının giderek farklılaşması ve karmaşıklaşması gibi bir takım çok yıkıcı toplumsal süreçlerin her şeyi kaplayan dinsel ve kutsal değerler kubbesini zayıflatığına vurgu yapan güçlü bir dünyevileşme kuramı içerir. Birbiriyle rekabet eden ve çatışan değerlerden ibaret bir dünyada yaşıyor olmamızdan ötürü, bir kimsenin kendisini ahlaki bir hayat şemasına ya da toplumsal gerçekliğe dair genel bir felsefeye bağitlaması çok zordur. Örneğin Weber, bu dünyayı, modern dünyayı felsefi çerçeveler arasındaki çözüme kavuşturulamaz bir sürekli çatışmanın dünyası olarak görmesinden ötürü, çok tanrılı bir dünya olarak tanımlamıştır (Stauth ve Turner, 2005: 65-66).

Bu noktada nostalji, günümüzde birçok güçlü ideolojinin özünü oluşturan, bizi duygusal bağıllık uğruna eleştirel düşüncüyü bırakmaya ayartan, ideal evi yeniden inşa etme vaadidir. Nostaljinin tehlikeli yanı, gerçek evle hayali evi birbirine karıştırma eğiliminde olmasıdır. Bu ikili yapıdan hareketle iki tür nostaljiden söz edilebilir: yeniden kurucu nostalji ve düşünsel nostalji. Yeniden kurucu nostalji, yitirilmiş evi yeniden inşa etme çabası içindedir. O nedenle, yeniden kurucu nostaljikler kendilerini gelenek ve hakikatle özdeşleştirir; komplo teorilerinden de beslenerek mutlak hakikati koruduklarına inanırlar. Düşünsel nostaljide ise yalnızca özlem, sanatçı duygularını da kışkırtan bir durum söz konusudur. Burada özlemin bizatihi kendisi varoluş için anlamlı ve üretken bir güçtür (Boym, 2009: 16-17). Eve dönmeye duyulan bu özlem (nostalji), parçalanmış toplumları yeniden bütünlüğe ulaştırmaları sağlayacak ideolojik bir harç; modernleşmenin yersiz yurtsuzlaştırdığı insanların ve toplumların yaşamlarını anlamlandıracakları bir araç olarak görülmektedir. Bu noktada farklı nostaljik tepkiler farklı düşünsel ve sanatsal akımları etkilemiştir (Boym, 2009: 15).

Bu anlamda en temel sanatsal akımlardan biri olarak edebiyat belli bir arka plan ve kültürel zemin üzerinde oluşan bir anlatı sistemidir. İçinde geliştiği toplumsal şartlar ve kültürel zemin edebiyatı etkilemekte, edebi anlatının yön bulmasında belirleyici olmaktadır. Edebiyat kişisel ve toplumsal var oluşu daha anlaşılır ve daha kabul edilebilir bir hale getirmekte, insan ve toplum sorunlarının çözümü için önemli roller üstlenmektedir. Doğrudan insani ve toplumsal deneyimlere gözünü çeviren edebiyatçı, verili durumdan hareket ederek o hali aşmaya, o hali başka türlü anlatmaya girişmektedir. Hiçbir zaman içinde yer

aldığı sosyal ortamın dışında olamayan yazar, ister istemez sosyolojik gerçeklikten esinlenmekte ve eserini o şekilde kaleme almaktadır. Bu durum ise edebiyatın doğrudan bir arka plan ve kültürel zeminde var olduğunu göstermektedir (Alver, 2006: 35).

Yukarıda genel anlamda üzerinde durulan Modernleşme / Kentleşme ve Nostaljik eylem ilişkisi anlamında edebiyat toplum ilişkisini ele aldığımızda son yıllarda ülkemizde İstanbul dışındaki pek çok ilin kendi hafızalarını korumak ve canlandırmak (düşünsel anlamda) amacı ile ansiklopedi yazımına ağırlık verdikleri görülmektedir. Ülkemizde Reşat Ekrem Koçu'nun ilk edisyonu 1944-1951 yılları arasında yapılmış İstanbul Ansiklopedisi dışında küçük yerel çalışmalar olmakla birlikte sistematik bir ansiklopedi yazımı iki binli yıllara kadar görülmemektedir. İki binli yıllarla birlikte başta Bursa, Konya, Kayseri, İzmir, Malatya gibi şehirlerin komisyonlar oluşturarak ansiklopedi hazırlıkları yaptıkları görülmektedir. Bir kısmı devam eden bir kısmı ise tamamlanmış bu ansiklopedilerin ortak özelliği şehirlerin tarihi, kültürel ve ekonomik birikimleri ile özellikle nostaljik imgeler taşıyan unutulmaya yüz tutmuş meslekler, şahıslar, mekanlar, adet, gelenek ve görenekleri vs. ihtiva etmesidir.

Son yıllarda hazırlığı devam eden "Konya" ve "Kayseri" Ansiklopedileri bu anlamda güzel bir örnek teşkil etmektedir. 2010 yılında ilk baskısını yapan Konya Ansiklopedisi giriş kısmında kendisini ve oluşturulma gerekçesini şu cümlelerle tasvir etmektedir:

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın gözünde de bir "bozkır çocuğu" olan Konya, içinde nice sırlar barındıran görkemli bir hazinedir. Gerek tarihî dokusu, mimari eserleri, gerekse içinde yetişmiş büyük düşünür, sanatkâr ve bilim adamlarının varlığı sebebiyle ülkemizin, adı ilk akla gelen şehirlerinden biridir. İşte Konya Ansiklopedisi'yle, Anadolu'da binlerce yıldır var olan bir şehrin, eski bir başkentin, bilgi, kültür ve sanat birikiminin derli toplu ve sistematik bir biçimde bir arada belgelenmesi amaçlanmıştır; bu ansiklopedi ile Konya'nın coğrafi, tarihî, insani, siyasi ve ekonomik bilgilerinin toplanması, kültür ve sanat eserlerinin belirlenerek tarihinin yeniden yazılması hedeflenmiştir; Konya'nın ruhunun, toprağının kokusunun ve bütün renklerinin yansıtılması arzulanmıştır (Konya Ansiklopedisi: 2010, IX).

Yine benzer bir endişe ile hareket eden Kayseri Ansiklopedisi de kendisini tanımlarken şu cümlelere yer vermektedir:

Elinizdeki ansiklopedinin amacı bir bütün olarak Kayseri şehrini; Türkiye'nin tarihi ve aktüel coğrafyası içinde özel yeri olan bir şehri ele almak, birikimli insanların kaleminden, anlaşılır bir dille, zengin görsel malzeme ile desteklenmiş bir sayfa düzeni içerisinde Kayseri Kültürünü, yaşama biçimini, tabii, tarihi ve aktüel zenginliklerini, kurumlarını, yapılarını, folklorunu, bütün bunlara ruh üfleyen büyük insanlarını, kişilerini, kurumlarını... ansiklopedi tekniklerine uygun olarak anlatmak ve tanıtmaktır. Bu yönüyle bir taraftan geçmiş ve tarihi aydınlatırken diğer taraftan da bugünün imkanlarına işaret etmekte, tespitler yapmakta ve geleceği daha doğru ve sıhhatli bir şekilde kurmak için sağlam bir zemin oluşturmaktadır (Kayseri Ansiklopedisi, 2009: 11).

Her iki ansiklopedinin amaçlarını vurgulayan bu cümlelerde dikkat çekici olan şehrin tarihinin yeniden yazılması, aydınlatılması ve canlandırılmasına yapılan vurgudur. Esasında ansiklopedi yazımlarında duygudan arındırılmış bir yazım tarzı tercih edilmesine rağmen satır aralarında geçmişe özleminden dem vuran cümlelere ve ifadelere rastlanması söz konusu nostaljik tavrı destekler mahiyettedir. Örneğin Konya Ansiklopedisi'nde Konya'nın eski mahallelerinden biri olan Aksinne mahallesinde yaşanan modernite ve kentleşme eksenli değişim şu şekilde ifade edilmektedir.

Bir zamanlar bağlık bahçelik olan Aksinne Mahallesi'nde, her ne kadar çok katlı binalar bulunsun da, birçok kesimindeki evler yıkık dökük bir hâldedir. Aksinne'nin eski sakinlerinin hemen hepsi başka mahallelere taşınarak mahalleyi terk etmişlerdir. Ayakta kalan eski binaların çoğunda dar gelirli taşralı aileler, düşük kiralar karşılığında oturmaktadırlar. Mahallede, hemen her evin bahçeli ya da avlulu olduğu dönemlerde, bahçeler ekilir, Meram Çayı'nın kolları olan dereciklerden de sulanırdı. Evlerde inek, koyun beslenir; hemen her evde bir kümes ya da kuşluk bulunurdu. Bahçe ya da taşlıklı avlularda düğün yemekleri verilir, kurbanlar kesilir, cenazeler ykanır, kadın düğünleri ve eğlenceleri de buralarda yapılırdı. Taşınan mahalle yerlilerinin boşalttığı evlere, çoğu Doğudan

gelme ailelerin yerleşmesi sonucu yerel gelenek ve göreneklerin bir kısmı yozlaşmış, bir kısmı ise unutulup gitmiştir.

Eskiden dinî bayramlarda sokak başından başlanıp erkekler topluca kapı atlamadan bayramlaşırlardı. Çocuklar namaz başlangıcında şivlilik, yağmur yağdığında yağmurluk toplarlardı. Yağmurluk olarak toplanan bulgur ve yağla uygun bir kadına pilav pişirtip yerlerdi. Dişi çıkmaya başlayan bebekler için diş bulguru dökülür, sayesinde kadınlar arasında eğlenceler düzenlenirdi. Kadınlar gündüz sıkça bir araya gelerek otururlar ve kendi aralarında eğlenirlerdi. Kadınlar belli günlerde topluca hamama giderlerdi. Ramazanlarda teravih namazından çıkan erkekler sıra oturmaları yaparlardı. Kadınlar toplanıp sinemaların kadın matinelere giderlerdi. Mahalle içinde her zaman yardımlaşma olur, perşembelik (Her perşembe günü yoksullara yapılan yardımlar) geleneği saat gibi işlerdi. Bu perşembelikler sayesinde mahalleli, yardım kuruluşlarına gerek kalmadan, kendi yoksullarını gözetirdi. Zenginlik yoksulluk ayırımı asla yapılmadığı gibi, övünmek ve gösteriş yapmak son derecede yadırganırdı. Satın alınan yiyecekler, bir gören olursa imrenip hakkı kalmasın diye, daima içi görünmeyen heybe, torba ve keselere konularak eve getirilirdi. Mahalle büyükleri her zaman çocuklara güzel öğütler verirler, camiye giderlerken yanlarında birkaç çocuğu da götürürler, çocuklara ve gençlere güzel örnek olabilmek için ellerinden geldiğince dikkatli davranırlardı. Gençlerin ve çocukların hoşla gitmeyen davranışlarına rastlanırsa, gizlice anne ve babaları uyarılırdı. Hiç kimse sokakta ve ayakta bir şey yemezdi. Erkekler mutlaka şapka ya da takke giyerler; başı açık gezen gençler kibarca uyarılırdı (Sarıçelik, 2010: 115).

Benzer bir şekilde Kayseri Ansiklopedisi'nde de özellikle nostaljik dışavurumun toplumda en çok dile getirildiği eski bayramlarla ilgili şu satırlar öne çıkmaktadır.

İki dini bayramda Kayseri halkı, dini vecibe, gelenek ve görenek olarak adetlerini yaşardı. Öncelikle her iki bayram da heyecanla beklenir, imkân nispetinde ev halkına giyim kuşam alınırdı. (...) Ramazan bayramında bayram yemeği yenilinceye kadar, sanki oruç devam ediyormuş gibi düşünülürdü. Kayseri merkezde bay-

ramdan bir gün önce öğleden sonra mezar ziyareti yapılır, geçmişlerin ruhuna herkes bildiği kadar Kur'anı Kerim okur, bayramda mezarlığa gidenleri orada ahrete göçenlerin gördüklerine inanılır, bu yüzden çocuklarda mezarlığa gönderilirdi. (...) Kurban bayramları daha renkli geçerdi. Orta halli ve fakir halk ne yapıp ne edip aldığı kurbanla o günlerde bol ete kavuşarak gerçekten bayram ederlerdi. Koyun derileri çoğu zaman kurutularak namaz postu veya minder yapılırdı (Çayırdağ, 2009: 217-218).

Bir başka örnek olarak unutulmaya yüz tutan meslek kollarından biri olan “Bakırcılık” ile ilgili olarak Konya Ansiklopedisi’nde şu ifadeler yer almaktadır.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Konya'nın önemli bir bakırcılık merkezi olduğunu yapılan araştırmalardan öğreniyoruz. Tarihî Konya çarşısının en önemli zanaatçıları bakırcılar, çarşının en önemli bölümünü de Bakırcılar Çarşısı oluşturmuştur. (...) Konya'da daha önceleri Kapı Camii civarındaki eski Buğday Pazarı'nın bulunduğu alan içindeki atölyelerde mesleklerini icra eden bakırcılar, günümüzde Yeni Otogar karşısındaki Bakırcılar Sanayi'nde ayakta durmaya çalışmaktadırlar. Çarşı içerisinde veya şehir merkezinde faal hâlde çalışan atölye sayısı iki veya üçü geçmeyecek kadar azalmıştır. Bu ustalar günümüzde şeker ve lokum kazanları ile Konya'nın geleneksel düğün yemekleri için kazan, leğen ile sipariş durumunda semaver, cami alemleri, şömine kapağı gibi ürünler imal etmektedirler (...) Konya'da geleneksel mutfaklar yıkılıp ortadan kalktığı gibi bakırcıların ürettiği kaplar da kullanım dışı kalmıştır. Böylelikle yüzyılların bakırcılık sanatı / zanaatı da son günlerini yaşamaktadır. Mutfak mimarisi, bakır mutfak kapları ile birlikte temizlik, insan eğitimi, misafirperverlik gibi temel özelliklere sahip mutfak kültürümüzde yok olmaktadır. Çağlar boyunca ailelerin zenginlik ve saygınlık sembolü olan işlemeli siniler, sahanlar, kazan ve lengerler yok pahasına eskicilere satılmakta ve yurt dışına çıkarılmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde önemli bir merkez olan Konya'da bakırcılık son bulmaktadır (Karpuz, 2011: 28-29).

Halk kültürü ile ilgili bir diğer örnekte de hamam kültürünün yok olması modern konutlardaki banyolara bağlanmıştır.

Konya hamam kültürü maddi ve manevi unsurlardan oluşur. Manevi açıdan Konya hamam kültürü, gelenek ve görenekleriyle Türk hamam kültürünün; arkadaş hamamı, gelin hamamı, loğusa hamamı, sünnet hamamı, güvey hamamı, arife hamamı gibi hamam gelenekleriyle ortak özellikler göstermektedir. Fakat her kültüre ve coğrafyaya göre şekillenen, belli ritüelleri olan bu geleneksel hamam toplantıları Konya'nın ve Konyalının sosyal hayatından, beğenilerinden, eğlence kültüründen yeme içme kültürüne kadar birçok etkenden nasibini almış ve elbette Konya'ya özgü bir şekle bürünmüştür. Ayrıca Konya, yukarıda saydığımız Türk hamam kültürüne mal olmuş gelenekler dışında kendine has gelin ve kırk hamamı geleneklerini de kendi hamam kültürü hazinesine kazandırmıştır. (...) Özünde mimarisi ve gelenekleri ile kendi karakteristiğini barındıran Konya hamam kültürü, günümüzde içerisinde modern banyoları haiz konutlar sebebiyle unutulmaya yüz tutmuş bir kültürdür (Emiroğlu, 2012: 174-175).

Yukarıda verilen ve halk kültüründen mesleklere, mahalle yaşamlarından adet ve geleneklere onlarcasıyla artırılabilir bu örnekler bir anlamda bir edebiyat türü olarak şehir ansiklopedilerinin ülkemizde özellikle son günlerde artan bir ilgi ile hazırlanmaya başlamasının modern / kentleşen şehirlerdeki büyük bozumu durumunun düşünsel bir nostaljik tepkisi olarak görülebilir. Yerel kültürün korunması refleksi ile birlikte bu ansiklopediler, kaybolan mekânların, alışkanlıkların, mesleklerin, araç gereçlerin ve unutulmuş şahısların vb. üzerinden modernitenin oluşturduğu boşluğu dolduran düşünsel nostaljik birer argüman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Aydınlanma düşüncesinin üzerine kurulan ve temelde insanın kendine yeterliliğini esas alan bir zihniyet oluşumu olarak modernitenin (Aydın, 2009: 10) toplumsal görünümü içerisinde kentleşme, bugünlere geldiğimizde taşra-merkez ilişkisini giderek daha karmaşık bir hale getirmiştir. Kendisini merkezden bağımsız olarak tanımlayamayan taşranın yaşadığı ikilem kadar, taşradan yalnızca işgücü olarak değil, kültürel olarak da beslenen metropollerin içinde

bulunduğu paradoksal durum taşra- merkez ilişkisini ve tanımlamasını güçleştirmektedir. En genel anlamıyla bir şehrin merkezi sayılan şehirlerin dışında kalan şehirleri olarak tanımlayabileceğimiz taşra isimlendirilmesindeki yaşadığı ikilemin çok daha fazlasını sosyal hayatını konumlandırmada yaşamıştır.

Modernizmin anlam dünyasında kentleşmenin ise sosyal yaşamında yol açtığı tahribat taşra şehirlerini farklı reflekslere yöneltmişlerdir. Bu reflekslerden birisi de taşra şehirlerinin Berger'in deyimiyle "evsiz zihinlerini" imar etmede bir araç olarak gördükleri nostaljik eğilimlerdir. Aslında modern dünyanın imkan ve alışkanlıklarını terk etmeleri çok mümkün görünmeyen taşra insanı, yaşadığı boşluğu düşünsel bir nostalji üzerinden imar etmeyi tercih etmektedir. Bu durumun özel görünümlerinden biri olarak şehir ansiklopedilerinin son yıllarda ardı ardına çıkmaya başlaması dikkat çekicidir. Bu anlamda bu edebiyat türü, toplumsal koşulların bir ürünü olarak düşünsel bir nostalji inşasının önemli bir argümanı olarak görülmektedir.

Kaynakça

- Aktay, Y. (1998). "Kültürel Sahihlik Söylemleri ve Modernlik" *Tezkire*, S. 14-15, 13-42
- Altıntuğ, A. (2011). "Değerlere Hitap Eden Pazarlamanın Nostalji Boyutu" *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, C.3, S.2, 265-273
- Alver K. (2006). "Edebiyat ve Kimlik", *Bilgi*, C.13, S.2, 32-42
- Aydın, M. (2009). *Moderniteye Dışarıdan Bakmak*, İstanbul: Açılım Kitap
- Aydın, M. (2011). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar*, İstanbul: Açılım Kitap
- Berger, P.L., Berger B., Kellner, H. (2000). *Modernleşme ve Bilinç*, Çev: Cevdet Cerit, İstanbul: Pınar Yayınları
- Bora, T. (2005) "Taşralaşan ve Taşrasını Kaybeden Türkiye", *Taşraya Bakmak* içinde, Der: Tanıl Bora, 37-66, İstanbul: İletişim Yayınları
- Boym, S. (2009). *Nostaljinin Geleceği*, Çev: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Metis Yayınları
- Çayırdağ, M. (2009). "Bayram Adetleri" *Kayseri Ansiklopedisi*, Cilt I, Komisyon, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, no: 70 içinde, 217-218
- Çiğdem, A. (2005) "Taşra Karalaması: Küçük Bir Sosyolojik Deneme", *Taşraya Bakmak* içinde, Der: Tanıl Bora, 101-115, İstanbul: İletişim Yayınları
- Davis, K. (1955). "The Origin and Growth of Urbanization in the World" *The American Journal of Sociology*, Vol. 60, No. 5, 429-437
- Dociu, M. and Dunarintu, A. (2012) "The Socio-Economic Impact of Urbanization" *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences Volume 2, Special Issue 1*, 47-52
- Emiroğlu, İ. (2012). "Hamam Kültürü" *Konya Ansiklopedisi*, Cilt IV, Komisyon, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, no: 189 içinde, 173-175

- Karaman, K. (2003). "Türkiye'de Şehirleşme Olgusu ve Gecekondu Sorunu", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları* 4, 108-117
- Karpuz, E. (2011). "Bakırcılık" *Konya Ansiklopedisi*, Cilt II, Komisyon, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, no: 165 içinde, 26-29
- Kayseri Ansiklopedisi, (2009). Cilt I, Komisyon, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, no: 70
- Konya Ansiklopedisi, (2010). Cilt I, Komisyon, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, no: 155
- Koyuncu, A. (2012). "Türkiye'de Göç ve Kentleşme", *Kent Sosyoloji*, Editör: Köksal Alver, İstanbul: Hece Yayınları, 379-393.
- Laçiner, Ö. (2005) "Merkez(ler) ve taşra(lar) dönüşürken", *Taşraya Bakmak* içinde, Der: Tanıl Bora, 13-37, İstanbul: İletişim Yayınları
- Mackinnon, M. H. (2001). "Max Weber's Disenchantment", *Journal of Classical Sociology*, Vol 1(3), 329-351
- Narlı, M. (2013). "Romanlar ve Taşralar: Türk Romanında Taşra Algıları Üzerine Bir Değerlendirme" *Bilig*, S. 64, 285-316
- Orum, A. (2011). "Urbanization" *Encyclopedia of Social Theory*. SAGE Publications, 853-858
- Ritzer, G. (2000). *Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek*, Çev: Şen Süer Kaya, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Robinson, F. (2002). "İslam'da Sekülerleşme", Çev.: Celaleddin Çelik, E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı, 13, 343-355
- Slattery, M. (2012). *Sosyolojide Temel Fikirler*, Çev: Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz, Bursa: Sentez Yayınları
- Sarıçelik, K. (2010). "Aksinne (Aksinle) Mahallesi" *Konya Ansiklopedisi*, Cilt I, Komisyon, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, no: 155 içinde, 114-116
- Stauuth, G. ve Turner, B. S. (2005). *Nietzsche'nin Dansı*, Çev: Mehmet Küçük, İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları
- TDK (2005). *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Thomas, A. R. (2012) "Urbanization Before Cities: Lessons for Social Theory from the Evolution of Cities" *American Sociological Association, Journal of World-Systems Research Volume 18, Number 2*, 211-235
- Ulusoy, A. ve Vural, T. (2001). "Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri" *Belediye Dergisi*, Cilt:7, Sayı:12, 9-20
- Weber, M. (1946). "Science as a Vocation", in H.H. Gerth and C. Wright Mills (Translated and edited), *Max Weber: Essays in Sociology*, pp. 129-156, New York: Oxford University Press
- Weber, M. (2000). *Şehir, Modern Kentin Oluşumu*, Çev: Musa Ceylan, İstanbul: Bakış Yayınları
- Wirth, L. (1938). "Urbanism as a Way of Life" *The American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 1, 1-24
- Yıldırım, E. (2005). *Hayali Modernlik (Türk Modernliğinin İcadı)*, İstanbul: İz Yayıncılık